

ДЕКАДА
УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРИ
ТА МИСТЕЦТВА

МОСКВА
1960

**Мудрість
народна**
УКРАЇНСЬКІ
ПРИСЛІВ'Я
ТА
ПРИКАЗКИ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
Київ—1959

ДОЖОВТНЕВІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

НАРОД ПРОТИ ГНОБИТЕЛІВ

Бідний піт лле, а багатий його кров
п'є.

*

За царя нема й сухаря.

*

Багач норовить, як би бідного з ніг
збить.

*

Бідняк робить, а багачеві родить.

Пан не жне, не косить, а жупан носить.

*
Панські шати — наші лати.

*
Що вільно панові, то невільно Іванові.

*
«Тату, лізе чорт у хату!» — «Дарма, аби не пан».

*
Сильні та багаті рідко винуваті.

БІДНІСТЬ. ГОРЕ. КРИВДА

*
Ситий голодного не розуміє.

*
Пани б'ються, а в мужиків чуби тріщать.

За наше жито та ще нас і бито.

*
Казав пан: «Кожух дам», — та слово його тепле.

*
Заправив, як за рідного батька.

*
Ні в горшку, ні в мішку.

*
Поли крає, а плечі латає.

*
Навчить лихо з маком коржі їсти.

*
Як одна біда йде, то й другу за собою веде.

Наїлась біди, напилась води

*

Біда біду перебуде — одна мине, друга буде.

*

Крутиться, як білка в колесі.

*

Примостивсь, як сорока на колу.

*

Ти хочеш на гору, а лихо — за ногу.

*

Доки сонце зійде — роса очі виїсть.

*

На похиле дерево і кози скачуть.

8

Б'ється, як риба об лід.

*

Куди не кинь, то все клин!

*

Хоч сядь та плач, хоч стоячи кричи!

*

Хоч з мосту та в воду!

*

Одна на мені, а друга в пранні (сорочка).

*

Голий, як турецький святий

*

Ще то не біда, як у просі лобода, а тоді біда, як і проса нема!

9

Голодній курці все просо на думці.

*

Нема й ока заporoшть!

*

Голод не тітка.

*

І рiски в роті не було!

*

Голодній кумі хліб на умі.

*

Голодному й опеньки м'ясо.

*

Коли ласувать, так ласувать: бий, жінко, ціле яйце в борщі!

*

У кишені вітер гуляє.

10

Де тонко — там і рветься, де блага — там і дереться.

*

Маємось, як горох при дорозі: хто не хоче, той не скубне.

*

Вертиться, як в окропі муха!

*

Хіба ревуть воли, як ясла повні?

**ВІРА В ПЕРЕМОГУ ПРАВДИ.
ОПТИМІЗМ. СИЛА КОЛЕКТИВУ**

Правда очі коле.

*

Ніде правди діти.

11

За праве діло стій сміло.

*

Що правда, то не гріх.

*

Хліб-сіль їж, а правду ріж!

*

Правда кривду переважить!

*

Що посіяв, те й пожнеш.

*

Громада — великий чоловік.

*

Одна бджола мало меду наносить.

В гурті й каша їсться.

*

Журбою поля не перейдеш.

*

Сльозами горю не допоможеш.

*

Хоч плач і не втирайся, а в тугу не
вдавайся.

*

Катюзі по заслузі.

*

І в наше віконце загляне сонце!

*

Буде й на нашій вулиці свято!

ПРАЦЯ. РОЗУМ. НАУКА

Чесне діло роби сміло.

*

Як дбаєш — так і маєш.

*

Добре роби — добре й буде!

*

Без охоти нема роботи.

*

Бджола мала, а й та працює.

*

Хто рано підводиться, за тим і діло
водиться.

*

Не кайся рано встати, а кайся довго
спати.

У невмілого руки не болять.

*

Не взявшись за сокиру, хати не зробиш.

*

Не святі горшки ліплять, а прості люди.

*

На всі руки майстер.

*

Не тим хороша, що чорноброва, а тим,
що діло робить.

*

Добра пряха на скіпку наряде.

*

Треба нахилитися, щоб з криниці води
напитися.

Щоб рибу їсти, треба в воду лізти.

*

Праця чоловіка годує, а лінь марнує.

*

Без роботи день роком стає.

*

Під лежачий камінь вода не тече.

*

Не сокира теше, а чоловік.

*

Не питай старого, а бувалого.

*

В умілого і долото рибу ловить!

*

Старого горобця на полові не обдуриш.

16

За битого двох небитих дають, та й то не беруть.

*

Не краса красить, а розум.

*

Око бачить далеко, а розум ще далше.

*

Голова не на те, щоб тільки кашкет носити!

*

Скільки голів, стільки й умів!

*

Людей питай, а свій розум май!

*

Один розум добре, а два ще краще!

2 2692

17

Хто людей питає, той і розум має.

*

Мудрий не все каже, що знає, а дурень не все знає, що каже.

*

Що в молодості навчишся, те на старість як знайдеш.

*

Вік живи — вік учись.

*

Книга вчить, як на світі жити.

*

Наука в ліс не веде, а з лісу виводить.

*

Вченому світ, а невченому тьма.

Незнайко на печі лежить, а знайко по дорозі біжить.

*

Наука не йде на бука!

ЗА РІДНИЙ КРАЙ. ПРОТИ ЗАГАРБНИКІВ

Кожному мила своя сторона.

*

Нема в світі, як своя країна.

*

За рідний край — хоч помирай!

*

Прспав, як швед під Полтавою!

СМІЛИВІСТЬ. ВІДВАГА. УМІННЯ

Чи пан, чи пропав — двічі не вмирати.

✽

Де відвага, там і щастя.

✽

До булави треба й голови.

✽

Чня відвага, того й перемога.

КОХАННЯ. СІМ'Я. ПОБУТ

Хоч у курені, аби до серця мені.

✽

Сухар з водою, аби, серце, з тобою.

✽

До любої небоги нема далекої дороги.

Хто кого любить, той того й чубить.

✽

Як гляне — серце в'яне.

✽

Полюбиться сатана краще від ясного сокола.

✽

Хороша, коч води з лица напийся.

✽

Дай серцю волю — заведе в неволю.

✽

Хоч нема що з'їсти, аби було з ким сісти.

✽

Бідному жениться, то й день малий.

Не буде Галя — буде другая.

*

З краси не пити роси.

*

Засватана дівка усім гарна.

*

З богом, Парасю, як люди трапляються.

*

Свасі перша чарка й перша палка.

*

Гарна пава пером, а жінка норовом.

*

Живуть між собою, як голубів пара.

Іван плахту носить, а Настя — булаву.

*

Жінка не черевик — з ноги не скинеш.

*

З гарної дівки — гарна й молодниця.

*

На зло моїй жінці — нехай мене б'ють.

*

Жінка для совіту, теща для привіту, а
матінка рідна лучче всього світу!

*

Рідна мати високо замахує, а помалу
б'є.

*

В кого ненька, в того й голівка гла-
денька.

Як мати рідненька, то й сорочка біленька.

*

Всі сім'я вмісті — так і душа на місці.

*

Дитина хоч кривенька, та батькові-матері миленька.

*

Матері кожної дитини жаль, бо кожного пальця не вріж, то все болить.

*

У дитини заболить пальчик, а у матері серце.

*

«Чим ви, хлопці, дома втираєтесь?» —
«Батько рукавом, мати подолом, а я на печі так сохну!»

Дочка — як ластівка: пощебече, пощебече та й полетить

*

Гуца дітей не розгонить.

*

У семи няньок дитина без носа.

*

Сім баб — сім рад.

*

Великі діти — великий клопіт.

*

Гни дерево, поки молоде, учи дітей, поки малі!

*

Не та мати, що родила, а та, що вигодувала!

Горе тому, в кого нема порядку в дому!

*

Не навчив батько — не навчить і дядько.

*

Яблуко від яблуньки недалеко ко-
титься.

*

«Хто винен?» — «Невістка!» — Так її
вдома нема! — «Та он її плахта на
жердці висить!»

*

Ждала баба внукового книша, та ви-
лізла й душа!

*

Матір ні купити, ні заслужити.

Ніхто не баче, як сирота плаче; а як
заскаче, то всяк баче.

*

Мати рідна б'є — так гладить, а ма-
чуха і гладить — так б'є.

ДРУЖБА. ГОСТИННІСТЬ

Друзі пізнаються в біді.

*

Біля сухого дерева й сире горить.

*

В лиху годину узнаєш вірну людину.

*

З ким поведешся, того й наберешся.

Для милого друга — й вола з плуга.

*

Який гість — така йому й честь.

*

Чим багаті, тим і раді.

*

Що хата має, тим і приймає.

*

Сідайте, хай ноги для дороги!

**ЗДОРОВ'Я. ХВОРОБА.
СТАРІСТЬ. СМЕРТЬ**

Молодого кров гріє.

*

Держи голову в холоді, живіт у голоді,
а ноги в теплі — будеш жити вік на
землі.

Що за холод, як козак молод.

*

Не смерть страшна, а недуга.

*

Хвороба нікого не красить.

*

Скрипуче дерево довго живе.

*

Проти віку нема ліку.

*

Був кінь, та з'їздився.

*

Забув віл, як телям був.

Загоїться, поки весілля скоїться.

*

Старе — як мале: що бачить, того й просить.

*

Кортить бабі шкуринка, та не вкусить.

*

Старість — не радість, а вмирати не хочеться.

*

Пройшов вік, як батогом хляснув!

*

Не буде баба дівкою.

*

Смерть та родини не ждуть доброї години.

Недовго вже йому ряст топтати!

*

Перед смертю не надишешся.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ НАД ПРИРОДОЮ. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

На Новий рік прибавилось дня на заячий скік.

*

Вночі тріщить, а вдень плющить.

*

До першого грому земля не розмірзається.

*

Сухий марець, мокрий май — буде жито, як той гай.

Посій впору, будеш мати зерна гору.

*

Посієш вчасно, то і вродить рясно.

*

Ластівка день починає, а соловей його кінчає.

*

Як сіно косять, то дощів не просять:
самі йдуть.

*

Без хазяїна двір плаче, а без хазяї-
ки — хата.

*

Згайного часу і конем не доженеш.

ПРОТИ ПОРОКІВ І ВАД ЛЮДИНИ

Тиха вода греблю рве.

*

Руки білі, а сумління чорне.

*

В ноги кланяється, а за п'яти кусає.

*

Грається, як кіт з мишею.

*

Такий добрий, що в ложці води вто-
пив би.

*

Не клади в рот пальця, бо одкусить.

*

На язичі медок, а на думці льодок.

Слова ласкаві, та думки лукаві.

*

У віці — як лис, а позаочі — як біс.

*

Ти йому хліб, а він тобі камінь.

*

М'яко стеле, та твердо спать.

*

Вовк прийшов у овечій шкурі.

*

Святий та божий, на чорта похожий.

*

В людях Ілля, а вдома свиня.

Вовчу думку має.

*

Там вовк не бере, де сам живе.

*

Вовка як не годуй, а він усе в ліс дивиться.

*

Пожалів вовк кобилу — залишив хвіст і гриву!

*

Повадиться вовк у кошару ходити, то все стадо перебере.

*

Спить, а Химні кури бачить!

*

Бійся пса не того, що гавка, а того, що лащиться.

Не вір собаці, бо вкусить!

*

Не копай другому яму, бо сам упа-
деш.

*

Вийшов сухим із води Юхим.

*

Пройшов огонь і воду.

*

Він такий, що з вареної крашанки кур-
ча висидить!

*

З-під стоячого підшву випоре.

*

І риби наловить, і ніг не замочить.

Такий, що і в ступі не влучиш!

*

В мутній воді рибу ловить.

*

Знають його всі, як облупленого!

*

Крутить, як циган сонцем.

*

Хто кислиці поїв, а кого оскома на-
пала!

*

І сам не дам, і другому не дам.

*

Посеред зими льоду не випросиш у
куми.

На тобі, небоже, що мені негоже!

*

Давали, та з рук не пускали.

*

Цяця, цяця — та в кишеню!

*

Обіцянка — цяцянка, а цяця досі в кишені.

*

Лінивий двічі ходить, скупий двічі платить.

*

Тяжко нести, та жалко кидати.

*

Як мед — то й ложкою!

Допався, як кіт до сала.

*

Поганому виду нема стиду.

*

Стида, як у тої кобили, що воза побрила.

*

Погані очі все перелупають.

*

У сірка очей познча.

*

Знає кіт, чне сало з'їв.

*

На вовка неслава, а їсть овець Сава.

Яка совість, така й честь.

*

Ложка дьогтю зіпсує бочку меду.

*

В чуже просо не пхай носа!

*

Ви тільки за дугу, а він вже й на возі.

*

Як сіль в оці.

*

Прип'явся, як реп'ях до кожуха!

*

Прилип, як шевська смола до чобота!

Куди кінь з копитом, туди й рак з
кleshнею.

*

Коня кують, а жаба ногу підставляє.

*

Не лізь, куди голова не лізе!

*

Де люблять — не части; де не люб-
лять — не ходи!

*

Не до тебе п'ють — не кажи «здоров!»

*

Не брудни криниці, бо схочеш водиці.

*

Не загібай жар чужими руками!

Колос повний до землі гнеться, а пустий угору дереться.

*

Кожна жаба своє болото хвалить.

*

Хвалила сова своїх дітей, що найкращі в світі.

*

Поки хвалько нахвалиться — будько набудеться.

*

Гречана каша сама себе хвалить.

*

Носиться, як дурень з ступою.

*

Чне нявчало б, а твое мовчало б!

Надувся, як ковальський міх.

*

Пнеться, як хміль по тичці.

*

Далеко куцому до зайця!

*

Де ще те теля, а він уже з довбнею бігає!

*

Якби свині роги, то людей би всіх поколола.

*

Високо літав, а низько сів.

*

Не все те золото, що блищить.

Не скуби, поки не зловиш.

*

Не спитавши броду, не лізь прожогом
у волу!

*

Не хватайся поперед батька в пекло, бо
не знайдеш, де й сісти!

*

Не хвали день до вечора.

*

Не кажи гоп, поки не перескочиш!

*

Два пани, а одні штани: котрий ра-
ніше встав, той ся і вбрав.

*

Нарядилася, як пава, а кричить, як
гава.

Намоллов сім мішків гречаної вовни.

*

Золоті гори обіцяє.

*

Обіцяного три роки ждуть.

*

Ти йому про діло, а він тобі про козу
білу.

*

Хто про Хому, а хто про Ярему.

*

Язик без кісток: що хоче — лопоче.

*

Меле, як порожній млин!

Передав куті меду!

*

Він набалакає, що на вербі груші ро-
стуть!

*

Таке верзе, що й купи не держиться!

*

Переливає з пустого в порожне.

*

Казав, та не зав'язав.

*

Говорив Мирон рябої кобили сон!

*

Вона знає, що у нас і в борщі кипить!

Ніхто не знає: тільки баба та вся гро-
мада, тільки сич, та сова, та людей
півсела!

*

Чув дзвін, та не знає, звідки він!

*

Язиком вихати — не ціпом махати.

*

Треба знати, де що сказати.

*

Менше говори — більше вчуєш.

*

Порожня бочка гучить, а повна мов-
чить.

*

Держи язик за зубами.

Слово не горобець: випустиш — не пій-
маєш.

*

Чужий рот не хлів: не зачиниш, як
розчиниться.

*

Не міряй всіх на свій аршин.

*

Хіба поміліться та правду скаже.

*

Що ступить, то й збреше.

*

Бреше і оком не моргне.

*

Чисто бреше, що й віяти не треба.

Бґехали твого батька сини та й ти з
ними!

*

Брехнею світ пройдеши, та назад не
вернешся.

*

В роботі «ох», а їсть за трьох.

*

Білі руки роботи бояться.

*

Люди — жать, а ми — на межі ле-
жать.

*

Хто діло робить, а хто гави ловить.

*

Лінивому все ніколи.

Сиди, Векло, ще не смеркло!

*

І туди гаряче, і сюди боляче.

*

«Нехай» — поганий чоловік.

*

Не тепер, то в четвер.

*

Це йому й за вухом не свербить.

*

Робить, як мокре горить.

*

Ото-то ієре, що риба в морі!

Ласа кішка до риби, та в воду лізти
не хоче.

*

І за холодну воду не візьметься.

*

Аби день до вечора.

*

Не така лінь, як не хочеться!

*

Ні грач ні помагач.

*

Івши, гріється, а робивши, мерзне.

*

Ні сіло ні впало — дай, мамо, сала!

Де кисіль — там я й сів, де пиріг —
там я й ліг!

*

То снідаю, то обідаю — і погуляти ні-
коли!

*

Пішла по масло — та й в печі погасло.

*

Його по смерть добре посилають.

*

Хоч три дні не їсти, аби з печі не
злізти.

*

Ех, якби піч на коні, а я на ній —
добрий козак був би!

У ледачого хазяїна і чоботи з ніг вкра-
дуть.

*

В гарячці лежить, а без пам'яті хліб
їсть.

*

Два недужих сіли та й хліб з'їли.

*

«Синашу, піди стовчи пшона на ка-
шу».— «Ох, мамо, спина заболіла».—
«Синашу, іди їсти кашу».— «Мамо, а
де моя велика ложка?»

*

Болить бік дев'ятий рік, та не знаю,
в яким саме місці.

*

Як без діла сидіти, то можна й оду-
біти.

Хочеш їсти калачі, то не сиди на печі.

*

З лежні не буде одежі, а з снання — коня.

*

Не тоді хортів годують, як на влови йдуть.

*

Вчи лінивого не молотом, а голодом!

*

Не б'є, не лає, та ні про що й не дбає.

*

Що в тверезого на умі, те у п'яного на язичі.

*

Хміль не вода — чоловіку біда!

Як до праці — руки дрижать, а чарочку добре держать!

*

Вже не в одній чарці денце бачив!

*

Де чарка, там і сварка.

*

Сім п'ятниць на тиждень у п'яниць.

*

П'яному море по коліна.

*

Намогоричився до самого підборіддя!

*

На злодієві шапка горить!

Краденим не забагатієш.

*

Вовків бояться — в ліс не ходить.

*

У страху очі великі.

*

Що сіре, те й вовк!

*

Лякливий, як заєць, а шкідливий, як кішка.

*

Налякав міх — і торби страшно.

*

У лісі вовки виють, а на печі страшно.

П'ятами наживав, аж залопотіло!

*

Дав дулю через кишеню.

*

Не бачила сова орла, а як уздріла, то аж зомліла.

*

Показалась за сім вовків копиця сіна.

*

Молодець проти овець, а проти молодця і сам, як вівця.

*

Не бачить сова, яка сама.

*

Чужі гріхи перед очима, а свої — за плечима.

Чуже бачить під лісом, а свого не бачить під носом.

*

В чужому оці і порошинку бачить, а в своєму і сучка не добачає.

*

Дорікав горщик чавунові, що чорний; аж гульк — і сам у сажі.

*

І з посміху люди бувають.

*

Хто сміється, тому не минеться.

*

У чужій руці завжди шматок більший.

*

На чужий коровай очей не поривай!

Бджола жалить жалом, а чоловік — словом.

*

Мухи та комари кусають до пори, а для лихої людини нема ні пори, ні години.

*

Гадюка хоч не вкусить, то засничить.

*

Гляне — молоко кисне!

*

Без огню пече.

*

Гризе, мов іржа залізо.

*

Не pomoже кадило, коли бабу сказило.

Отакі, матінко, лихіі люди: як на-
пало на мене семеро перекупок, то
ледве одгризлась!

*

Накрив мокрим рядном та ще й по-
мелом.

*

Залив за шкуру сала!

*

Не кнем, то палицею.

*

Набрид гірше гіркої редьки!

*

Він мені у печінках сидить!

*

Живуть, як кішка з собакою.

Гризуться, як собаки за кістку.

*

Два коти в одному мішку не помп-
ряться.

*

Глечик пополам — ні тобі, ні нам!

*

Корова реве, ведмідь реве, а хто кого
дере — і чорт не розбере!

*

Хто в ліс, хто по дрова!

*

Добрі гості, та в середу трапились.

*

Сідайте на чім стоїте!

Їж, а то вже трохи свиням не вилила!

*

Можна було б в гостях довше гуляти,
та забули хліба взяти.

*

Ось вам, дядьку, шапка і рукавиці,—
гуляйте у нас ще!

*

Для проханого гостя багато треба, а
несподіваний гість — що не постав, то
з'їсть.

*

Хай краще живіт потісниться, ніж стра-
ва скиснеться!

*

Баба з нехочу ціле порося з'їла.

Дайте мені ще й дитині моїй.

*

Щоб знаття, що в кума пиття, то б і
діти забрав!

*

Масти Федя медом, а Федь усе Фе-
дьом!

*

Наскочила роса на камінь, та камінь
не подається.

*

З ним каші не звариш!

*

Слова пристають, як горох до стінки.

*

Ти йому -- стрижено, а він тобі -- го-
лсно!

Співає, як порося в тину.

*

Купив kota в мішку!

*

Піймав смаленого вовка.

*

Виміняв шило на швайку.

*

Купив Хома хорта, а Ярема чорта!

*

Іжте, очі, хоч повилазьте,— бачили,
що купували!

*

Стук-грюк, аби з рук!

Поспішиш — людей насмішиш.

*

Зробив: на собаку мале, на kota велике.

*

У когось і шило голило, а в нього і бритва не бере.

*

Зачепився за пень та й простояв цілий день.

*

Роззявив рота, як вершу.

*

Дай боже нашому теляті та вовка піймати!

Не попав по коню — так по голоблях!

*

Не купив батько шапки — нехай вуха
мерзнуть!

*

Говорить так, мов три дні хліба не їв!

*

Танцює, як цап на льоду.

*

Шукає вчорашнього дня.

*

Шукає Хима Юхима, а Юхим біля неї.

*

Найшла сокиру під лавкою!

Дівка заплетена, а хата неметена.

*

Видно, що Гапка млинці пекла, бо
ворота в тісті.

*

Такий хліб удався, що кіт би за шкуру
сховався, а закалець — на палець!

*

«Що ваші дівчата роблять?» — «Шиють
та співають». — «А мати?» — «Порюють
та плачуть».

*

Торох — горох, змолотили — квасоля!

*

Вискочив, як Пилип з конопель!

Нехай буде гречка, аби не суперечка.

*

Моя хата скраю — я нічого не знаю!

*

Перетреться, перемиється та й так ми-
неться.

*

Про мене, Семене, аби я Іван!

*

Назад тільки раки лазять!

*

Лучче з розумним в біді, ніж з дур-
ним в добрі.

*

Дурнів не сіють, не орють, а вони самі
родяться.

Послухай дурного, то й сам дурним
станеш.

*

Дурному свого розуму не вставиш.

*

Рости, сину, хоч дурний, аби великий!

*

Високий до неба, а дурний як треба.

*

Верба товста, та всередині пуста.

*

Добра кума, та розуму нема.

*

Борода до пояса, а розуму ні волоса!

Голова — як казан, а розуму — ні ложки.

*

Вігер свище в голові.

*

Дурний на саях дрижить, а кожух
під ним лежить.

*

«Що дурень робить?» — «Воду реше-
том міряє».

*

Носиться, як дурень з писаною тор-
бою в будень.

*

З дурним розмова, як з вітром полова.

*

Як дурень з печі!

Раденький, що дуренький.

*

Дурному не скучно самому: сидить та
регоchettiється.

*

Дурням закон не писаний!

*

Дурному море по коліна!

*

Дурень думкою багатіє.

*

Хоч дурний, так хитрий.

РІЗНІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

Що написано пером, те не виволочиш
волом.

На віку, як на довгій ниві, всього тра-
пляється: і кукіль, і пшениця.

*

Вік ізвікувати — не пальцем перекива-
ти!

*

Сват не сват, а так добрий чоловік.

*

Сподівався дід на обід, та без вечері
спати ліг.

*

Хоч річка й невеличка, а береги ла-
має.

*

Що край — то звичай, що сторона — то
новина.

Язик до Києва доведе.

*

У кого що болить, той про те й го-
монить.

*

Танцювати не хочеться, та черевчки
просяться.

*

Закохався, як чорт в суху грушу.

*

Чужа душа — темний ліс.

*

Щоб узнати чоловіка, треба з ним пуд
солі з'їсти.

*

Піший кінному не товариш.

Краще синиця в жмені, ніж журавель
у небі.

* *

Обізвався грибом, то ліз у борщ.

*

Зла іскра все поле спалить і сама
щезне.

*

Шила в мішку не сховаеш.

*

Стид хоч і не дим, а очі виїсть.

*

Тямитиме науку до нових віників.

*

На безриб'ї і рак риба.

Кому-кому, а кучому припаде!

*

Добре довго пам'ятається, а зле — ще
довше.

*

Кому весілля, а курці смерть.

*

З погані вівці хоч вовни жмут.

*

Ти ще не бачив смаленого вовка!

*

Підеш туди, куди Макар телят не га-
няв!

*

Ниточка доведе до клубочка.

Не їла душа часнику, не буде й смер-
діти.

*

Хто як постеле, так і спатиме.

*

Прийде коза до воза, скаже: «Ме!»

*

Дружба дружбою, а служба службою.

*

Вмій пошуткувати, знай, коли пере-
стати.

*

З чужого похмілля голова болить.

*

Не мала баба клопоту, та купила по-
рося,— порося в кувик, а баба в
крик.

Не все так сталося, як жадалось.

*

З гори вскач, а на гору — хоч плач!

*

Чужу біду на воді розведу, а своїй і
кінця не знайду.

*

Лежачого не б'ють.

*

Більш копн лиха не буде.

...*

Що було, то билом поросло.

*

Хто пізно ходить, той сам собі шко-
дить.

Перше м'ясо — свинина, перша риба —
линина.

*

Недосол на столі, а пересол на спині.

*

Дурне сало без хліба!

*

Сякі-такі вареники, а все ж краще га-
лушок.

*

Дешева рибка — погана юшка.

*

Вода і камінь довбає.

*

Понадвися собака за возом ходити —
то й за саннями не втерпить.

Горбатого могила виправить.

*

Пропав, і собаки не загавкали.

*

Подивився, мов кислицю з'їв.

*

Сліпій курці все пшениця.

*

Не то кінь, що в болото увезе, а то,
що з болота вивезе!

*

Попає пальцем у небо!

*

Насміялася верша з болота.

Добрый борщик, та малий горщик.

*

Шкурка вичинки не варта.

*

Не так шкода, як невігода.

*

Погане порося і в петрівку мерзне!

*

Охота гірш неволі.

*

Дереться — на нове береться.

*

Дарованому коневі в зуби не див-
ляться.

Коли мое не в лад, то я з своїм на-
зад.

*

Піймав не піймав, а погнатися можна.

*

За що купив, за те й продаю.

*

І злодія не було, а батька вкрадено.

*

З цього пива не буде дива!

*

Глухий що не дочує, то вигадася.

*

Товчється, як Марко в пеклі!

Не піймавши, не кажи, що злодій.

*

Дуб ламається, а лозина нагинається.

*

І сіно ціле, і кози ситі!

*

Зайця ноги носять, вовка зуби гонять.

*

Риба смердить від голови.

*

В ліс дров не возять.

*

Запас бід не чинить і їсти не просить.

Ухватив шилом паток!

*

Батогом обуха не переб'єш.

*

Не такий чорт страшний, як його малюють!

*

Чумак з возом перекинувся. (Кажуть, коли пересолена страва).

*

Іхав до Хоми, а потрапив до куми.

*

Схожий, як свиня на коня,— тільки шерсть не така.

*

Шукай вітра в полі!

Хоч і кожух м'ять, аби не гулять!

*

Не трать, куме, сили, спускайся на
дно!

*

За бджоли не скажу, а мед солодкий.

*

І риба б співала, коли б голос мала!

*

Або пан, або пропав!

*

Був на ксні і під конем.

*

Який Сава, така й слава.

Казала Настя, як удасться.

*

Ждали, ждали та й жданики поїли.

*

Так їсть — аж за вухами лящить.

*

Що з воза впало, те пропало.

*

Тісно — і яблуку ніде впасти.

*

Хіба тільки світу, що в вікні?

*

На того вина, кого дома нема.

*

Заховав так, що й з свічкою не зна-
йдеш!

Згадала баба, як дівкою була.

*

Це тоді буде, як рак свисне!

*

Це буде, як на долоні волосся ви
росте.

*

Добра свита, та не на мене шита.

*

Ходім за одним рипом з хати!

ОБРАЗНІ ПОРІВНЯННЯ. ХАРАКТЕРИСТИКИ

Ясний, як сонечко.

*

Чистий, як сльоза.

Зелене, як рута.

*

Червоний, як жар.

*

Синій, як буз.

*

Два білих, а третій — як сніг.

*

Сухий, як перець.

*

Упертий, як цап.

*

Хитрий, як лис.

*

Видно, як удень.

Ніч — хоч в око стрель!

*

Як в око влінив.

*

Тихо, хоч мак сій.

*

Старий, як світ.

*

Здорова, як вода.

*

Гарна дівка, як маківка.

*

Дівчина — як у лузі калина

*

Глухий, як тетеря.

Стидно, аж вуха в'януть!

*

Пропав, як руда миша.

*

Пропав, як собака в ярмарку.

*

Солодкий, як мед.

*

Дивиться, як кіт на сало.

*

Пристало, як свині паритники.

*

Розгулявся, як теля на припоні.

*

Як з гуски вода.

Як руками одняло (хворобу, біль).

*

Возиться, мов кіт з оселедцем.

*

Поспішається, як з козами на торг.

КАЛАМБУРИ

На городі бузина, а в Києві дядько.

*

Де Крим, де Рим, а де попова груша!

*

Хоч ти йди в ліс по дрова, а я буду
дома, хоч я буду дома, а ти йди в
ліс по дрова.

*

Сам голий, а сорочка за пазухою.

Не знав, не знав та як на те й за
був!

*

Круть-верть — в черепочку смерть!

*

За царя Панька, як була земля тонь-
ка,— пальцем ткнеш та й воду п'єш

*

Нема хліба — їж пироги.

*

Буває, що й теля вовка хапає.

*

Злякався, аж сорочка на мені попо-
лотніла.

*

Там-то глибоко — жабі по око!

«Чого ти, бабо, онолонилом їси?» —
«Десь діти корець занесли».

*

Кумова хата горіла, а моя тітка руки
нагріла — от ми і родичі.

*

«Сідай, бабо, підвезу». — «Нема часу!
Треба йти!»

ПРОТИ РЕЛІГІЇ, ПОПІВ

Бог з бідного останнє здирає та бага
того вдягає.

*

Піп і пан — то одно.

*

У бога повір, то пан сам знайдеться

Всі попи одним миром мазані.

*

У попа очі завидющі, а руки загребущі.

*

Попові та котові -- нема й лучче.

*

«Святий кріпкий, святий боже!» — як
заплатиш, то поможе.

РАДЯНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

НАРОД ПРО ЛЕНІНСЬКУ ПАРТІЮ

Леніна заповіт — на тисячі літ.

*

Немає таких фортець, яких більшови-
ки не могли б здобути.

*

Наша партія могутня нас веде в ясне
майбутнє.

*

До щастя й свободи веде партія на-
роди.

Що роблять більшовники, те буде жити
віки.

*

За партією йти — в щасті жити і цві-
сти.

*

Більшовики — народу керівники.

*

Комуністи нас навчили — в цьому на-
ша сила.

*

Ленін не вмер він живе й тепер.

*

Ленінізм вказав шлях у комунізм.

*

Ленінізм вчить, як на світі треба жити.

Сила партії незмірна, бо народу вона
вірна.

БОРОТЬБА ЗА ПЕРЕМОГУ ЖОВТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Більшовики нас учили, тому ми ворога
розбили.

*

Радянська влада — панам завада

*

Розколовся світ на свободу й гніт.

*

Хоч і кров проливали, але волю ді-
стали.

*

Присмирів, як у революцію пан.

Радянське — не панське.

*

Щастя тому дається, хто за нього в
бою б'ється.

*

Нове у нас тепер життя — старому не
буде вороття.

*

І в наше віконце заглянуло сонце!

*

Працюй невпинно — зміцниш Батьків-
щину!

КОЛГОСПНЕ БУДІВНИЦТВО

У колгоспі працювати — горя, лиха не
знати.

Де колись були бур'яни, там тепер
широкі лани.

*

Колгосп — великий чоловік.

*

Аж серце радіє, як колгосп міцніє!

*

Розцвітає наша доля на колгоспнім
полі.

*

У колгоспі працюєш — ніколи не го-
рюєш.

*

Нащо і клад, як у колгоспі лад!

*

Як буде артіль робити, так буде і зем-
ля родити.

В гарній артілі й худоба в тілі.

*

Без трудоднів не їстимеш пирогів.

*

На колгоспному лану оре трактор-ці-
лицу.

*

По-новому живемо, по-новому ниви
оремо.

*

Посієш впору — збереш зерна гору.

*

На годину спізнишся — за рік не до-
женеш.

*

В колективах чиста нива і багаті
жнива.

Артільний хлібець не зміряєш на гарнець.

*

Смілі йдуть на цілину, як ходили на війну.

*

Казахстану і Алтаю весь народ допомагає.

ЗАМОЖНЕ, КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ

Коли добре жити, то гарно й робити

*

Тепер те сталося, про що раніш в казці розповідалося.

*

Раніш жили — сльози лили, тепер живемо — щастя куємо.

Здобудеш освіту — побачиш більше світу.

*

Учиться — завжди пригодиться.

*

Книжку читай — розуму набирай!

*

З піснюю дружити — в роботі не тужити.

ВЕЛИКА ВІТЧИЗНЯНА ВІЙНА (1941—1945 рр.)

Кому нашої землі схочеться, той під нею скорчиться.

*

Кляне, як баба фашиста.

Фашист думав панувати — довелося
йому сконати.

РАДЯНСЬКИЙ ПАТРІОТИЗМ І ДРУЖБА НАРОДІВ

Росія та Україна — з одного кореня
калина.

*
Наша сила — сім'я єдина.

*
Радянський закон найсильніший.

*
Добре живеться, бо дружба в радян-
ській сім'ї ведеться.

*
Жить — Вітчизні служить

ЗА МИР В УСЬОМУ СВІТІ

Мир у світі буде.— Його хочуть усі тру-
дячі люди.

*
Хто цілину підіймає той війни не
бажає.

*
Народ дихне — підніметься буря

*
Гі, що війну готують. самі ніколи не
воюють.

*
Пани шукають виходу у війні, та на-
роди світу кажуть — ні!

ПРОТИ РІЗНИХ ПЕРЕЖИТКІВ

Хитра людина в'ється, як хмелина.

*

Пиха не одному вже шию скрутила

*

Не чванься званням, не чванься й знанням.

*

Держи голову високо, та не задирай носа.

*

Бреше, аж очі заплющив.

*

З парадного входу відмовив, а з чорного: «Добро пожалувати».

Шукає працю, де більше зиску, а менше ризику.

*

Хто горілку любить, той сам себе губить.

*

Хвали себе не при чарці, а на косарці

*

Доспівався піп до пустої церкви

*

Вже й дід Яким став не таким: і він шукає, що бога немає.

*

Годі молитися — треба учитися

*

Не бог, а сам чоловік прибавляє собі вік.

До церкви й до попа заростає тропа.

*

Не в богові спасіння, а в колективній
праці.

*

Віра, бог, церкви і дзвони — все це
старі забобони.

З М І С Т

ДОЖОВТНЕВІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

	Стор.
Народ проти гнобителів	5
Бідність. Горе. Кривда	6
Віра в перемогу правди. Оптимізм.	
Сила колективу	11
Праця. Розум. Наука	14
За рідний край. Проти загарб- ників	19
Сміливість. Відвага. Уміння	20
Кохання. Сім'я. Побут	20
Дружба. Гостинність	27
Здоров'я. Хвороба. Старість.	
Смерть	28

Спостереження над природою. Гос-	
подарська діяльність	31
Проти пороків і вад людини . . .	33
Різні прислів'я та приказки . . .	73
Образні порівняння, характери-	
стики	88
Каламбури	92
Проти релігії, попів	94

РАДЯНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

Народ про ленінську партію . . .	96
Боротьба за перемогу Жовтневої	
революції	98
Колгоспне будівництво	99
Заможне, культурне життя	102
Велика Вітчизняна війна (1941--	
1945 рр.)	103
Радянський патріотизм і дружба	
народів	104
За мир в усьому світі	105
Проти різних пережитків	106

Гравюра на дереві
художника *К. С. Козловського*

Редактор *С. А. Захарова*
Художник *А. С. Мистецький*
Художній редактор *М. П. Вуек*
Технічний редактор *Є. А. Зіскіндер*
Коректор *О. А. Підвишинська*

МУДРОСТЬ НАРОДНАЯ

**Украинские пословицы и поговорки
(На украинском языке)**

*

БФ 04094. Здано на виробництво 29.VI
1959 р. Підписано до друку 21.IX. 1959 р.
Формат паперу 60×92¹/₁₆. Папер. арк. 0 875
Друк. арк. 1.75. Обліково-видавн. арк.
1.550. Ціна 2 крб. 65 коп. Замовл. 2692
Тираж 50 000 (1—30 000).

*

Держлітвидав України,
Київ, Володимирська, 42

*

Книжкова ф-ка «Жовтень»
Головполіграфвидаву Міністерства
культури УРСР,
Київ. Артема. 23

